

ГАЛУЗЕВИЙ БРИФ «КУЛЬТУРА»

Автори: *Наталія Кривда, доктор філософських наук, професор кафедри української філософії та культури Київського національного університету імені Тараса Шевченка; Олексій Валецький, д. н. держ. уп., провідний науковий співробітник Національного інституту стратегічних досліджень*

Рецензентка: *Олеся Островська-Люта, генеральна директорка Національного культурно-мистецько-го та музейного комплексу «Мистецький арсенал»*

1. Оцінка політики реформ Парламенту й Уряду за період вересень 2019 – жовтень 2020 рр. та її відповідність «Принципам Торонто»

У результаті злиття декількох міністерств у 2019 році було організоване Міністерство культури, молоді та спорту України. Міністерство презентувало нову організаційну модель забезпечення реалізації державної культурної та інформаційної політики, яка передбачає розділення органів за функціями формування та реалізації державної політики. У межах цієї моделі почала створюватися низка структур зі статусом центральних органів виконавчої влади, які займатимуться реалізацією політики, сформованої міністерством. Наразі цей процес не завершено.

У березні 2020 року постановою Кабінету Міністрів України (далі – КМУ) міністерство знову було розділено й перейменовано у Міністерство культури та інформаційної політики України.

Позитивним кроком у модернізації правової бази стали проєкт Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про культуру» щодо загальних засад надання населенню культурних послуг» та проєкт Примірного положення про клубний заклад державної та комунальної форм власності. КМУ ухвалив розпорядження про затвердження Концепції реформи фінансування системи забезпечення населення культурними послугами, розроблену міністерством.

Важливим кроком у підтримці культури стало підписання Президентом України указу «Про заходи щодо підтримки сфери культури, охорони культурної спадщини, розвитку креативних індустрій та туризму».

Позитивним є розвиток новостворених культурних інституцій – Українського інституту, Українського культурного фонду, Українського інституту книги.

Також можна вказати на деякі позитивні кроки Верховної Ради України (далі – ВРУ): ухвалено Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо збереження культурних цінностей)», який передбачає зміни до механізму призначення керівників закладів культури, що перебувають на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей, АРК та міста Севастополь. Ратифіковано угоду «EURIMAGES», яка забезпечує приєднання України до Європейського фонду підтримки спільного виробництва та розповсюдження художніх кінематографічних та аудіовізуальних творів. Комітет ВРУ з питань гуманітарної та інформаційної політики погодив питання про приєднання до Другого протоколу до Гаазької конвенції 1954 року про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту.

Проте зазначені позитивні кроки є точковими і не розв'язують системних проблем, які стоять перед українською культурою.

2. Актуальні виклики / проблеми у відповідній галузі політики

Створення нового Комітету ВРУ з питань гуманітарної та інформаційної політики наразі не сприяло кардинальним позитивним змінам у розвитку нормативно-правової бази культурної політики. Комітет до цього часу не розпочав роботу із системного розв'язання проблем у культурній сфері. У планах його роботи відсутні проекти законів, спрямовані на ефективний розвиток креативних індустрій.

Реформа місцевого самоврядування та адміністративно територіального устрою формує нові виклики для розвитку культурно-мистецьких установ та охорони пам'яток культурної спадщини в регіонах.

Наявна нормативно-правова база не забезпечує правову охорону об'єктів інтелектуальної власності та функціонування ринку їх використання. Попри ухвалення Закону України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав», система колективного управління правами і надалі в розбраті та має істотно викривлений і несправедливий механізм зборів і розподілення роялті.

На порядку денному залишаються проблеми, пов'язані з підтримкою культурної царини та креативних індустрій під час поширення коронавірусної хвороби (COVID-19). ВРУ має схвалити законопроекти № 3378, № 3379, № 3851, які пропонують низку змін до Бюджетного та Податкового кодексів України, а також до деяких законодавчих актів щодо державної підтримки діяльності у сфері культури в умовах карантинних заходів.

Секвестр бюджету навесні 2020 року спричинив зменшення фінансування сектору культури, проєкт бюджету на 2021 рік також не передбачає позитивних змін у фінансуванні.

3. Рекомендації стосовно пріоритетних дій на 2020–2021 рр.

Метою суспільних реформ має бути не тільки поліпшення макроекономічних показників, а й підвищення рівня культурних компетенцій

громадян та опанування ними сучасних культурних практик. Тому динамічна й системна культурна політика – політика творення ціннісних засад – повинна стати визначальним напрямом реформування українського суспільства.

Насамперед потрібно виконати такі завдання:

1. Створити заявлену Стратегію гуманітарної політики України задля формування єдиного ціннісного поля та усвідомленого вектора розвитку як громадянина, так і держави загалом.
2. Підготувати нову редакцію Закону України «Про культуру». Зокрема, необхідно закріпити пріоритетне значення інноваційної діяльності у сфері культури, концептуальні засади децентралізації культурної політики (принципи функціонування «культурного округу»), визначити стандарти забезпечення культурними послугами громадян, що гарантуються державою, окреслити нормативи відрахувань з бюджетів різних рівнів на підтримку культурної діяльності та утримання об'єктів культурної спадщини.
3. На законодавчому рівні запровадити модель стандартизації культурних послуг, які гарантуються державою. Забезпечити належне фінансування такого набору культурних послуг у громадах за допомогою міжбюджетних трансфертів (так звана «культурна субвенція»). Звернути увагу на поширення інклюзивних продуктів та створення інклюзивних культурних просторів.
4. Удосконалити законодавство про захист прав інтелектуальної власності, гармонізуючи його з європейськими та міжнародними нормами в цій сфері. Цю мету можна досягти шляхом ухвалення нової редакції Закону України «Про авторське право і суміжні права». Зробити кроки до невідкладного прискорення початку функціонування Вищого спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності.
5. Ратифікувати Конвенцію Ради Європи про правопорушення, пов'язані з культурними цінностями, підписану Україною ще у 2017 році.

- 6.** Оскільки надзвичайно низький рівень заробітної плати працівників культури залишається серйозною проблемою, необхідно переглянути посадові оклади та запровадити нові нормативи оплати й надбавки. Забезпечити матеріальну підтримку закладів та індивідуальних представників культурної сфери через грантові програми, у тому числі інституційні.
- 7.** Розробити ефективні механізми державно-приватного партнерства підтримки культури. Ініціювати створення нормативно-правової бази, підзаконних актів і методичних рекомендацій щодо застосування механізмів такого партнерства у сфері культури.
- 8.** Розвивати культурні та креативні індустрії.
- 9.** Забезпечити неупередженість та прозорість при проведенні конкурсів (після їх відновлення) на посади голів держслужб та керівників закладів культури.
- 10.** Забезпечити підтримку розвитку українського кіновиробництва та українського книжкового виробництва, фінансування Українського культурного фонду.
- 11.** При напрацюванні законопроєктів у сфері культури використовувати підхід повного циклу формування політики з обов'язковим залученням широкого кола стейкхолдерів (у тому числі представників експертної громадськості) до процесу підготовки та обговорення законопроєктів.

Ці аналітичні брифи розроблені громадськими експертами та відображають позицію громадянського суспільства. Усі брифи пройшли процес публічних консультацій та обговорень і належним чином висвітлюють думку громадян.